

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020-2024

Päivitys 2023
20.12.2022

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020 - 2024

Yleistä

Ympäristöterveydenhuolto tuottaa ympäristöterveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon lakisääteiset palvelut Kihniön ja Punkalaitumen kunnalle sekä Ikaalisten, Parkanon ja Sastamalan kaupungille. Lisäksi ympäristönsuojelun lakisääteiset palvelut tuotetaan Punkalaitumen kunnalle ja Sastamalan kaupungille. Sastamalan kaupunki toimii vastuukuntana. Lakisääteisenä viranomaisena toimii Sastamalan kaupungin ympäristöterveydenhuollon jaosto. Ympäristöterveydenhuollon jaostossa on kolme jäsentä, kaksi Sastamalasta ja yksi Punkalaitumelta. Ikaalisten ja Parkanon kaupunki sekä Kihniön kunta valitsevat ympäristöjaostoon jokainen yhden jäsenen. Nämä osallistuvat ympäristöterveydenhuollon jaoston kokouksiin silloin, kun käsittelyssä on ao. kuntia koskevia asioita tai koko yhteistoiminta-aluetta koskevia asioita.

Ympäristöjaosto hyväksyy valvontasuunnitelman päivityksen vuoden 2022 loppuun mennessä. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi käsitellään vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Valtakunnallinen ympäristöterveyden toimintasuunnitelma sekä tavoitteet kuvataan seuraavissa asiakirjoissa:

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020 - 2024

Monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU)

Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen ohjelma (EHO) 2015 - 2022

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma 2020 - 2024

Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma 2020 - 2024

Tässä valvontasuunnitelmassa kuvataan tarkemmin ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallinen valvonta, käytettävissä olevat voimavarat, suunnitelman hyväksyminen ja seuranta.

Toimintaympäristön kuvaus

Ympäristöterveydenhuollon kokonaisuuteen sisältyy elintarvikevalvonta, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta, eläinlääkintä sekä terveydensuojelu- ja tupakkalain valvonta. Ympäristöterveyden tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Toimenpiteinä on terveyshaittojen ennalta ehkäisy ja todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen.

Ympäristönsuojelun tulee lain kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986) annetun lainsäädännön mukaan alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava elinympäristö. Merkittävimpiin toimintoihin vaikutetaan ympäristölupamenettelyn avulla ja muutoin valvonnallisilla toimenpiteillä.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritetään valvonnan periaatteet. Tämä valvontasuunnitelma perustuu terveydensuojelulain 6 §:n, elintarvikelain 39 §: ja eläinlääkintähuoltolain 10 §:ään. Valvontasuunnitelma käsittää toimialan yhteisen osan sekä toimialakohtaiset suunnitelmat. Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma perustuu ympäristönsuojelulain 168 §:ään ja se hyväksytään erikseen.

Valvontasuunnitelmakaudella on tavoitteena yhtenäistää ympäristöterveysvalvonnan valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta. Tavoitteena on valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveellisyttä.

Ympäristöterveysvalvonnan yleiset periaatteet ja velvollisuudet kuvataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa virallisesta valvonnasta 2017/625 (valvonta-asetus) ja ne on sisällytetty käytössä olevaan valtakunnalliseen laatujärjestelmään LaatuNettiin. LaatuNet on selainpohjainen toiminnanohjausjärjestelmä, jossa kuvataan toiminnan prosessit, tavoitteet, vaatimukset ja toiminnan

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

säännöllinen arviointi. Ympäristöterveysvalvonnassa käytetään monipuolisia valvontamenettelyitä, joista yleisin ja näkyvin on tarkastus.

Elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan ja terveydensuojelun sekä tupakalain mukaisia valvontatehtäviä hoitaa yhteensä kuusi viranhaltijaa. Eläinlääkintäpalveluja tuottaa yhdeksän viranhaltijaa. Ympäristöterveydenhuollon johtaja hoitaa laitosvalvonnan.

Ympäristönsuojeluvalvonnan tehtäviä hoitaa kaksi viranhaltijaa.

Valvontaa tekevän henkilökunnan toimipaikat sijaitsevat Sastamalassa ja Ikaalisissa. Parkanon toimistoa käytetään tarpeen mukaan. Pieneläinvastaanottoja on Sastamalassa (kaksi), Punkalaitumella, Ikaalisissa, Kihniössä ja Parkanossa. Tarkastuksia tekevä henkilökunta valvoo työnjaon perusteella koko toiminta-alueetta. Kunnaneläinlääkärit hoitavat yhteistoiminta-alueen kotieläimet: tuotantoeläimet ja hevoset pääosin tiloilla ja pienikokoiset kotieläimet pieneläinvastaanotoilla.

Toimintaympäristön muutokset

Sote-ministeriyöryhmä on linjannut, että ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei tässä vaiheessa sisällytetä maakunnan tehtäviin. Valtioneuvosto asetti 11.6.2020 aluehallinnon ja monialaisten maakuntien selvitystyön, jonka toimikausi kesti 31.12.2020 asti. Lisäksi STM ja MMM arvioivat yhdessä ympäristöterveydenhuollon kokonaisuutta nykytilanteessa. Tavoitteena on vähentää ympäristöterveydenhuollon järjestäjien määrää.

Sote-ministeriyöryhmä linjasi erillisselvityksen perusteella, että ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei sote-uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa sisällytetä hyvinvointialueen tehtäviin. Tehtävien siirtoa hyvinvointialueille linjattiin selvittäväksi myöhemmin monialaisen maakunnan valmistelun yhteydessä. MMM:n ja STM:n yhteistyönä on käynnistetty myös ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta -alueesta annetun lain (410/2009) uudistus kohti suurempia valvontayksiköitä. Uudistuksen tarkoituksena on parantaa valvontayksiköiden viranhaltijoiden erikoistumismahdollisuuksia valvonnan eri sektoreille. Ympäristöterveydenhuollon valvonta edellyttää hyvää erityisosaamista ja pienimmissä valvontayksiköissä erikoistuminen ei ole aina mahdollista. Samalla uudistus tarkoittaisi valvontayksiköiden määrän vähenemistä ja niiden toiminta-alueiden koon kasvamista nykyisestä.

Valvontakaudella uutena valvottavana asiana on toimijan luotettavuuden selvittäminen, jolla pyritään torjumaan harmaata taloutta ja talousrikollisuutta.

Valtakunnalliset, yhteiset ympäristöterveyden tavoitteet

Tavoitteena on suunnitelmallinen ja tehokas valvonta ja sen kohdentaminen perustuu asiantuntevaan kohdekohtaiseen riskinarviointiin. Valvontasuunnitelmakaudella valvonnan kohdentumista tehostetaan jatkuvalla kohdekohtaisella riskinarvioinnilla. Toimenpiteet suunnataan niihin kohteisiin, joissa valvonnalle on eniten tarvetta.

Hallintolaki (434/2003) ja EU:n valvonta-asetus määrittelevät ympäristöterveyden viranomaisiin kohdentuvat yleiset velvollisuudet, valvontamenettelyt sekä henkilökunnan koulutusvaatimukset. Kaikkia toimijoita on valvottava säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä. Valvontaa on tehtävä yhtenäisellä tavalla, avoimesti ja se on dokumentoitava.

Valvonnan menetelmiä ovat mm. tarkastukset, omavalvonnan riittävyden ja toteuttamisen arvioiminen, toimijoiden ja henkilökunnan haastattelut, näytteenotto sekä toimijoiden auditointi. Tarkastukset pyritään pääsääntöisesti tekemään ennalta ilmoittamatta. Toimijoilla on mahdollista saada neuvontaa ja ohjausta tarkastuksilla.

Yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö

Valvontaohjelmakauden teemana on yhdenmukaisen valvonnan ja yhteistyön edistäminen. Valvonta-asetus astuu voimaan juuri uuden valvontaohjelmakauden alkaessa, jolloin sen asettamat vaatimukset voidaan ottaa huomioon tässä valvontaohjelmassa. Valvonta-asetuksessa määritellään virallinen valvonta, toimivaltaisen viranomaisen yleiset velvollisuudet ja virallista valvontaa koskevat yleiset säännöt.

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

Yhdenmukainen valvonta sisältää myös valvonnan laadun parantamisen. Yhdenmukaista valvontaa ja valvonnan laatua edistetään valvontasuunnitelmakaudella seuraavilla toimenpiteillä:
Yhtenäistetään Sotesin sisäisiä valvontakäytäntöjä, jolloin valvonnan vaikuttavuus ja laatu paranevat.
Yhtenäistetään valvontakäytäntöjä valtakunnallisen laatujärjestelmän avulla, joka on käytössä yli puolella maamme valvontayksiköistä. Toimenpiteenä on osallistuminen yhteisiin interkalibrointeihin resurssien mukaan.

Aloitetaan sisäiset ja ulkoiset auditoinnit. Kohdennetaan valvontaa tehokkaasti kohdekohtaisella riskinarvioinnilla niihin kohteisiin, joissa sille on eniten tarvetta
Toimeenpannaan valvontasuunnitelma ja huolehditaan valvonnan kattavuudesta
Kehitetään edelleen riskinarviointia. Riskin suuruuteen vaikuttavat mm. toiminnan luonne, laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys

Valvonnan yhdenmukaistamista ja yhteistyötä voidaan edistää seuraavilla tavoilla:

- laatujärjestelmä
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen

Tampereen, Pirtevan ja Sotesin yksiköiden välillä on kesällä 2018 solmittu yhteistoimintasopimus, joka mahdollistaa virkatehtävien hoitamisen myös toisen yksikön alueella. Pirtevan ja Sotesin kesken on jo tehty sopimukseen perustuvaa yhteistyötä. Yhteistyötä on toistaiseksi tehty erityisesti elintarvikelain ja eläinsuojelulain mukaisissa tarkastuksissa. Tällöin toisen yksikön viranhaltijat ovat tehneet tarkastuksia ja päätöksiä myös toisella toimialueella.

Tämän valvontasuunnitelman liitteenä on toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat. Toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa on mainittu valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin sekä toimintaan kohdentuvat henkilötyövuodet toimialoittain.

Laatujärjestelmä - tavoitteena valvonnan laadun parantaminen

Valvonta-asetuksella edistetään valvonnan vaikuttavuutta ja yhdenmukaisuutta. Viranomaisella on oltava käytössään valvonnan todentamismenettelyt ja toiminnan sekä valvonnan yhdenmukaisuutta on kehitettävä jatkuvasti. Valvonta-asetuksen vaatimukset toimeenpannaan valtakunnallisen laatujärjestelmän Laatunetin järjestelmällisellä käyttöönotolla. Vuonna 2020 aloitettiin suunnitelmalliset sisäiset auditoinnit ja otettiin käyttöön niissä esiin tulleita kehittämistoimenpiteitä.

Laatujärjestelmässä on kuvattu alkutuotannon valvonnan, elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan, asunnontarkastuksen, terveydensuojelun ja tupakkalain prosessit. Prosessikuvauksissa määritetään toiminnan tavoite ja vaatimukset sekä arvioitavat ja mitattavat suuret. Lisäksi järjestelmässä on kuvattu tarkastuksille valmistautuminen ja siinä on ohjeet ja lomakkeet tarkastettaville asioille ja tarkastuspöytäkirjoihin kirjattavat seikat.

Järjestelmä sisältää toiminnan vaihtelevuuden arvioinnin ja toimenpiteet vaihtelevuuden vähentämiseksi. Vaihtelevuuden vähentämiseksi ja valvonnan laadun varmistamiseksi, yksikkö osallistuu valvontakauden aikana toteutettaviin interkalibrointeihin. Muista järjestettävistä interkalibroinneista jaetaan tieto Laatunet järjestelmän kautta.

Viranomaisyhteistyö

Monissa valvontatilanteissa tarvitaan useamman viranomaisen yhteistyötä, sitä edistää jatkuva vuoropuhelu eri viranomaisten kesken. Keskeisiä yhteistoimintaviranomaisia ovat ympäristönsuojeluviranomainen, rakennusvalvontaviranomainen, sosiaali- ja terveydenhuolto, poliisi ja aluehallintovirasto. Yhteistyötä tehdään niin epidemioiden, varautumisen, kun virka-apupyynnöiden yhteydessä.

Epidemia- ja sisäilmatyöryhmät kokoontuvat säännöllisesti, näiden ryhmien tehtävänä on mm. elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittäminen ja terveysvaara-arviot. Eläinsuojeluvälivälillä poliisin ja kunnaneläinlääkärien yhteistyö ja zoonoositapauksissa ympäristöterveyden ja terveydenhuollon yhteistyö turvataan. Yhteiset valmiusharjoitukset ja erityistilannesuunnitelmien valmistelu tiivistävät viranomaisyhteistyötä. Yhteistyötä aluehallintoviraston kanssa edistetään yhteisillä neuvottelupäivillä.

Sastamalan kaupungin Ympäristöterveydenhuolto

Yhteistyö alkaa suunnittelukaudella myös verohallinnon kanssa, kun ympäristöterveysvalvonta alkaa valvoa ja seurata elintarvike- ja tupakkapetoksia. Tavoitteena on, että viranomaiset avustavat toisiaan joustavasti toimivaltansa rajoissa hallintotehtävän hoitamisessa.

Yhteistyö toimijoiden kanssa

Tavoitteena on siirtää valvonnan painopistettä enemmän neuvonnan ja ohjauksen suuntaan.

Kohdekohtainen riskinarviointi

Kohteen valvontatiheyteen vaikuttaa kohteen toiminnan luonne, laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys.

Keskusviranomaiset Ruokavirasto ja Valvira ovat kirjanneet valtakunnallisiin valvontaohjelmiin saman tyyppisten ja saman kokoisten kohteiden keskimääräisen valvontatarpeen. Ympäristöterveydenhuolto arvioi riskiperusteisesti kohdekohtaisen tarkastustarpeen. Valvontaa voidaan vähentää, mikäli toimijan on todettu hoitavan veloitteensa asiantuntevasti ja asianmukaiseksi. Valvontaa voidaan toisaalta lisätä silloin, kun toiminnassa havaitaan puutteita. Kummassakin tapauksessa valvontaviranomaisen on tarvittaessa perusteltava valvontatiheyden muutos.

Valvonta-asetuksessa luetellaan toimivaltaisen viranomaisen käyttämät valvontamenetelmät, joita ovat tarkastus, todentaminen, seuranta, kohdennettu seuranta, näytteenotto sekä laboratoriossa tehtävät analyysit, testaus ja diagnoosit.

Näytteenottosuunnitelma

Näytteitä otetaan elintarvikkeista sekä talous- ja uimavesistä erillisen näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuolto käyttää näytteiden analysointiin ensisijaisesti KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriota. Tutkimukset, joita KVVY Tutkimus Oy:n akkreditointi ei kata, analysoidaan muissa akkreditoituissa laboratorioissa.

Voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain

Ympäristöterveydenhuolto jakautuu kolmeen osa-alueeseen: eläinlääkintähuolto, terveysvalvonta ja ympäristönsuojelu. Kaikki Sotesin viranhaltijat ovat toimivaltaisia ympäristöterveysvalvonnan toimialalla. Sotesissa on käytössä riittävä määrä työn mahdollistamia laitteita ja välineitä.

Koulutussuunnitelma - osaamisen kartoitus ja varmistaminen

Sastamalan kaupungilla on yhteinen koulutussuunnitelma. Jokainen osallistuu oman vastualueensa mukaisiin täydennyskoulutuksiin tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Vuosittain pidettävissä kehityskeskusteluissa jokainen työntekijä arvioi omaa osaamistaan ja kehittämistarpeitaan.

Valvonnasta perittävät maksut

Valvontasuunnitelman mukainen ympäristöterveysvalvonta on pääosin maksullista. Valvontamaksut määräytyvät Sastamalan seudun yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveyslautakunnan vahvistaman maksutaksan mukaan. Myös valvontasuunnitelmaan kirjattujen valvontahankkeisiin liittyvät tarkastukset ja näytteenotto ovat maksullisia. Valvonnasta perittävät maksut eivät ylitä todellisia kustannuksia, poikkeuksena ovat tupakkalain mukaiset maksut. Tupakkalain mukainen valvontamaksu on veroluontoinen ja sen enimmäismäärä on säädetty tupakkalaissa. Uutena lakiin perustuvana maksuna tuli voimaan vuonna 2022 elintarvike- ja terveydensuojelulaissa määritellyille valvontakohteille 150 euron suuruinen valvonnan perusmaksu, jonka kunta perii vuosittain.

Varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelma päivitetään valvontasuunnitelmakauden aikana. Erityistilannesuunnitelma sisältää yleisen osan, varautumisen elintarvike- ja vesivälitteisiin epidemioihin, varautumisen säteilyvaaratilanteisiin ja toimintaohjeet helposti leviävien eläintautien varalle.

Viestintäsuunnitelma

Ympäristöterveydenhuolto viestii kuntalaisille, toimijoille ja muille asiakkaille ennakoivasti hyödyntäen alueen kuntien viestintäkanavia ja Sastamalan kaupungin viestintäsuunnitelmaa. Viestinnän periaatteena ovat luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus.

Elintarviketurvallisuuden painopisteet vuonna 2023

Valtakunnallisia elintarviketurvallisuuden painopisteitä ovat:

- Valvonnan kattavuus; kaikkien valvontakohteiden saattaminen valvonnan piiriin sekä kaikkien suunnitelman mukaisten valvontakohteiden tarkastamisen.
- Havaittuihin epäkohtiin puuttuminen ja valvontatoimenpiteiden loppuun saattaminen. Valvonnan vaikuttavuuden ja tasapuolisuuden turvaamiseksi on tärkeää, että havaittuihin epäkohtiin puututaan oikein ja varmistetaan, että epäkohdat tulevat korjatuiksi.
- Osallistuminen valvojan työkalupakin kehittämiseen. Ideointi ja kommentointi erilaisissa työpajoissa sekä saatujen työkalujen hyödyntäminen valvontakäytännöissä.
- Pandemiavalmiuden kehittäminen arvioimalla omaa toimintaa ja yhteistyötä muiden hallinnontasojen kanssa. Päivitetään oma valmiussuunnitelma kriittisten kehittämiskohteiden osalta.
- Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan kehittäminen. Osallistumalla koulutuksiin, työpajatyöskentelyyn. Ilmenneiden tapausten hoitamiseen osallistuminen.

Painotetaan vuonna 2023 seuraavia kokonaisuuksia Oiva tarkastuksilla:

- lämpötilavalvonta, jäljitettävyyys ja takaisinvedot.

Terveydensuojeluvalvonnan painopisteet vuonna 2023

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen. Ympäristöterveys tukee toimijoita riskien tunnistamisessa sekä varaudutaan häiriötilanteisiin ja sovitetaan yhteen eri viranomaisten suunnitelmat. Osallistutaan valmiusharjoituksiin.

Tupakkalain painopisteet vuonna 2023

Toimijan omavalvonnan tukeminen myynnissä ja tupakointitiloissa. Toimijan omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä vaikutus valvontakohteiden riskinarvioinnissa. Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa. Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta. Tuotevalvonnassa korostuu toukokuussa 2022 voimaan tullut tupakkalain muutos.

Valvontasuunnitelman hyväksyminen

Ympäristöjaosto hyväksyy valvontasuunnitelman vuoden 2022 loppuun mennessä. Päivitys tehdään vuosittain.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon jaosto käsittelee ja hyväksyy vuosittain toiminnan toteutumista kuvaavan toimintakertomuksen ja valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmään tallennetun toteutumamaraportin. Toimintakertomuksessa valvontasuunnitelmien tavoitteita verrataan toiminnan toteutumaan.